

UUKUNIEMI

(ITÄRANTAA,
LÄHELLÄ KESÄLAITTEA,
KITEEN ETEÄPUO-
LELLA)

MARINARKEOLOGISK FÖRUNDERSÖKNING 1999

PAPINNIEMI

UUKUNIEMI

Stefan Wessman

AJOITUS:

1500-1600-LUKU

Inledning

Våren 1999 var för andra året i följd Åbo Universitets fältarbetskurs förlagd till Papinniemi i Uukuniemi. På initiativ av undertecknad och med stöd av utgrävningsledare Ville Laakso utfördes under fem dagar i slutet av maj (24-29) en undervattensinventering av stranden och sjöbottnet i närheten av utgrävningsområdet.

Undersökningens syfte var att fastställa om det fortfarande finns orörda delar av stranden där man kan finna spår av de aktiviteter som förekommit på land och om så var fallet göra en bedömning av undersökningsområdets potential. Från tidigare fanns inga kända rapporter om någon form av fynd längs nämnda strandsträcka.

Undersökningsområde

Området som valdes för undersökningen befinner sej på Papinniemis östra strand, (grudkartblad 412412 Lentteenselkä, x=685454, y=449892) en långsmal udde som sträcker sej ut i sjön Pyhäjärvi. Undersökningsområdet ligger ca. 50 meter ost om utgrävningsområdet på land och består av en 70-80 meter lång sträcka grund strand med sand och stenbotten. Både i norr och söder avgränsas undersökningsområdet av en liten udde (se bilaga 1).

Den södra udden ligger på en sommarstugetomt (Englund) och på udden finns en brygga (översiktsbild, dia, TYA 303: 65). Ytterom udden i norr stupar botten mycket brant nedåt och detsamma gäller stränderna norr om udden. Söder om området tar sommarstugetomterna vid och enligt uppgift av en ortsbo, Olavi Ahokas, har åtminstone en del muddrat sina stränder. Det område som utvalts är därmed den enda kvarvarande orörda strandsträcka i närheten av fornlämningsområdet med goda förutsättningar för bevaring av ett möjligt kulturlager från samma tid som fynden på land (1500-1600-tal).

Från strandkanten och ca. 3 meter ut består botten av runda stenar från en knytnäves storlek uppåt. Att genomsöka detta parti av stranden var mycket

arbetsdrygt eftersom man var tvungen att söka sej fram sten för sten. Efter tremetersgränsen vidtog sandbotten med ett litet inslag av sten. Ytterligare 5-6 meter ut finns en "klippvägg" som i sin södra ända stupar ca. 1 meter och mot norr växer så att den stupar brant ned till ca. 6-7 meter. Nedanför denna undervattensklippvägg har sandbotten ett lager av lös lera/slam, ställvis upp till 30 cm tjockt, så att små föremål som keramikbitar osv. i det närmaste är omöjliga att finna. Den norra ändan av undersökningsområdet saknar sandbotten, istället stupar botten brant nedåt och består enbart av stora (över 50 cm i diameter) stenar.

Metod

De grundaste partierna genomsöktes genom snorkling. Första sektorn lades så att strandkanten utgjorde sektorns ena kant. Simmandes parallellt längs med strandkanten avsöktes en ca. 1,5 meter bred sektor, samtidigt som dykaren märkte ut sektorns yttre kant så att den följande sektorn kunde läggas längs markeringarna.

På djupare vatten gjordes undersökningen på samma sätt, den enda skillnaden var att här användes dykarutrustning. Avsökningen av dessa områden gjordes av ett dykpar, som mitt dykpar fungerade Elsa Österberg.

På vissa ställen användes även en såkallad "glider" för snabb avsökning av större områden, se vidare denna rapport.

Resultat

Genast i samband med snorkelundersökningen av den första sektorn dök de första fynden i form av krukskärvor upp. Efterhand som arbetet fortskred visade det sej att det fanns krukskärvor utspridda i stort sett längs hela den sträckningen som avsöktes. Krukskärvorna fanns för det mesta på rätt grundt vatten, nära stranden, alltså på den del av standen som bestod av sand och sten. I den nordligaste delen av undersökningsområdet var det betydligt svårare att

upptäcka krukskärvorna på grund av att botten där består av främst stora stenar.

Krukskärvorna var av samma slag som de krukskärvor som hittats vid utgrävningen av husgrunden på land. På grund av att de legat på sjöbotten och utsatts för vågornas slitage är ytan på krukskärvorna generellt sämre bevarad än på bitarna funna på land.

En intressant iakttagelse är att alla krukbitarna stod på kant i sanden, antagligen ett resultat av vågrörelser. Denna iakttagelse bör man också hålla i minnet då man tar kordinater på föremål som lyfts/rubbas ur sitt läge, på grund av väder och vind så är dessa fynd inte *in-situ* när man hittar dem.

Några av keramikbitarna lyftes med lov av Finlands Sjöhistoriska museum för vidare undersökning och dessa har katalogiserats tillsammans med fynden från utgrävningen på land (KM 99070: 572-580, se bilaga 2).

Förutom krukskärvorna lyftes ett ben (möjligen ett revben av ett stort djur) som dock misstänks vara recent. Vid inventeringen påträffades även diverse trästycken som bearbetats av människohand (spår av såg och yxa) men dessa lämnades orörda på platsen.

För fynden som lyftes togs kordinater med utgång från en fixpunkt på stranden så att riktningen till föremålet togs med bussol och avståndet mättes vågrätt med metersmått. För fixpunkten togs kordinater med takymeter så att undersökningsområdet kan sammanlänkas med kordinatsystemet för landutgrävningen.

Som redan tidigare nämnts bestod botten nedanför klippväggen av lera/slam, och därför gjordes inga fynd där. Nämnas bör dock att den nordligare udden helt tydligt användts som "avstjälpningsplats", på botten utanför udden hittades målfärgsburkar, snusdosor, en bilfälg och diverse elektriska delar som alla klart kunde dateras till 1900-tal (bilfälgerna hörde faktiskt till de äldsta föremålen där eftersom den härstammade från en T-Ford från början av 1900-talet). Dykandet vid udden försvårades av en hel del nedfallna träd och kvistar.

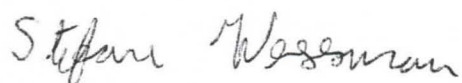
En muntlig andrahandsuppgift av Paavo Kontiokorpi om att det nedanför Kirkkokallio skulle ligga stockar bearbetade av människohand föranledde en

snabbinventering av området. Området avsåktes med hjälp av en dykare som drogs efter en båt på en såkallad "glider" för att påskynda arbetet. Användandet av den här metoden möjliggjordes av det mycket klara vattnet i sjön, på grund av den goda sikten gick arbetet mycket fort. Trots noggrann inventering påträffades dock inget annat än naturliga stockar på sjöbottnet.

Framtida forskning

Undervattensinventeringen har klart visat att undersökningsområdet kan knytas till de aktiviteter som förekommit på land under den tid då kyrkan och övrig bebyggelse fanns på Papinniemi under åtminstone 1500 och 1600-talet. Eftersom undersökningen enbart gick ut på "visuell" inventering, alltså avsökning av bottenens yta vet man inte vad som döljer sig i bottenanden. Följande steg i undersökningssyfte skulle vara att göra provgröpar i sjöbottnet för att ta reda på om det eventuellt finns ett kulturlager under ytsanden. Utan provgrävning kan man inte konstatera detta. För att ett kulturlager skall bildas bör stranden vara i konstant användning under en längre tid, möjligheten för att så skulle vara fallet är god eftersom strandremsan är den enda orörda strandbiten i nära anslutning till den förmodade kyrkans plats. Tursamt nog råkar den orörda strandremsan dessutom vara den närmaste möjliga landningsplats för eventuella kyrkbåtar som varit på väg till högmässan. Möjligheterna för att även andra saker än krukor skulle ha tappats i vattnet är därmed goda.

Snappertuna, 16.9.2000.

Stefan Wessman

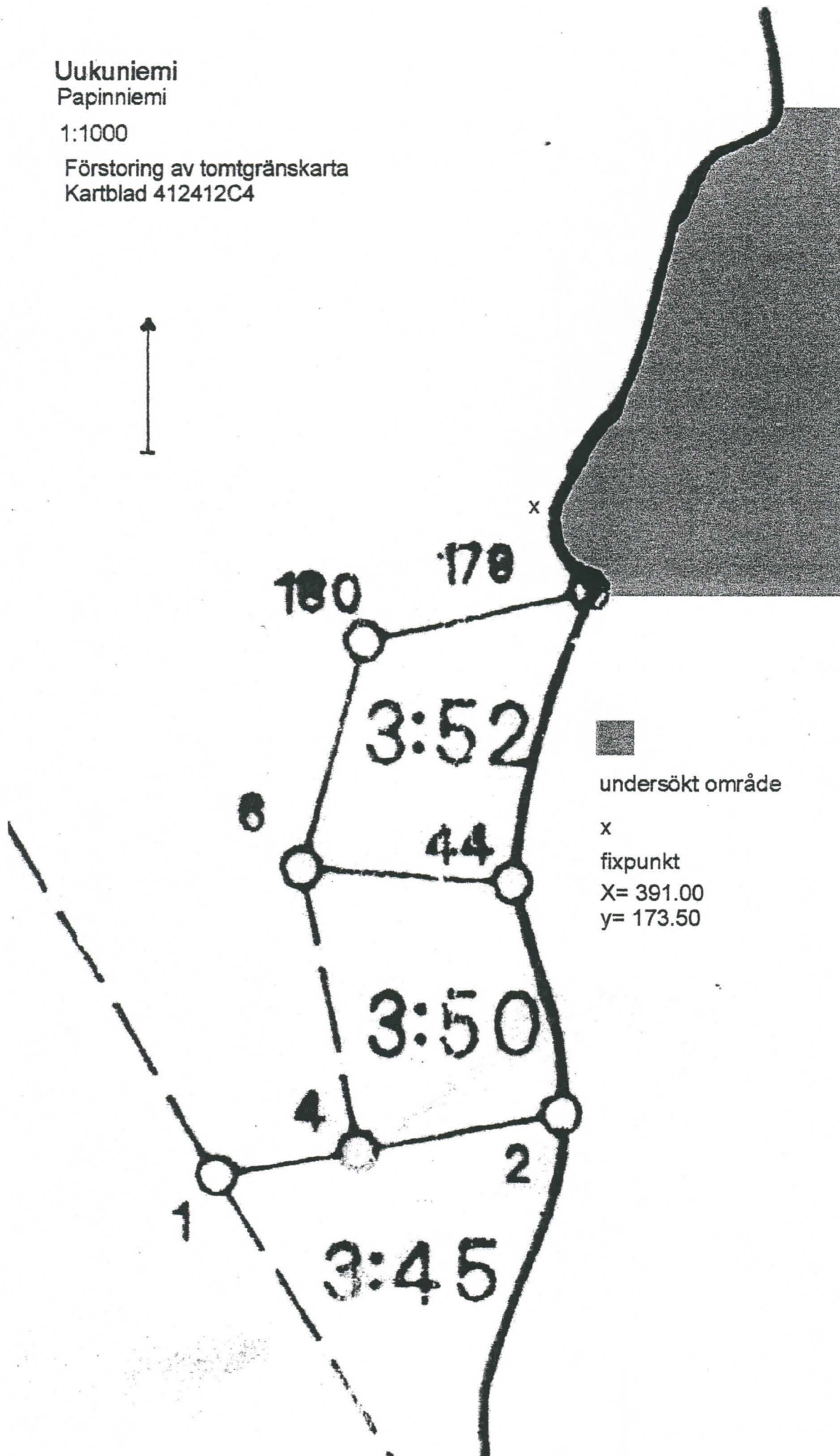
Uukuniemi

Papinniemi

1:1000

Förstoring av tomtgränskarta

Kartblad 412412C4

SUKELLUSTUTKIMUSTEN LÖYDÖT **KM 99070: 572-580**

572. SAVIASTIAN PALOJA 1 kpl 10,2 g
Koko 29x47 mm, vahvuus 5 mm. Väri punertavan harmaa. Sekoitteena runsaasti karkeaa hiekkaa. Kylkipala, lievästi profiloitu.
Kord. 8.10m, 166 gon.
573. SAVIASTIAN REUNAPALA 1 kpl 49 g
Koko 62x69 mm, vahvuus 6 mm, reunan paksunnoksessa 11 mm. Pala väriltään harmaa, osa punertavaa. Ainakin sisäpinta ollut musta. Sekoitteena runsaasti karkeaa hiekkaa. Reunapala, selvästi profiloitu.
Kord 6.75m, 134 gon.
574. SAVIASTIAN PALOJA 1 kpl 59,3 g
Koko 75x85 mm, vahvuus 6-8 mm. Väri sisäpinnassa punertava, ulkopinnassa musta/tummanharmaa. Sekoitteena runsaasti karkeaa hiekkaa. Kylkipala, loivasti profiloitu.
Kord. 7.75m, 140 gon.
575. SAVIASTIAN PALOJA 1 kpl 21,1 g
Koko 45x60 mm, vahvuus 5-6 mm. Väri sisäpinnassa punertavan/harmahtavan ruskea. Ulkopinnassa musta. Sekoitteena runsaasti karkeaa hiekkaa. Kylkipala, loivasti profiloitu.
Kord. 15.00m, 181 gon.
576. SAVIASTIAN PALOJA 1 kpl 12,5 g
Koko 40x39 mm, vahvuus 5 mm. Väri sisäpinnassa harmaa, ulkopinnassa musta. Sekoitteena runsaasti karkeaa hiekkaa. Kylkipala, loivasti profiloitu.
Kord. 15.40m, 182 gon.
577. SAVIASTIAN PALOJA 1 kpl 9,0 g
Koko 43x25 mm, vahvuus 5-6 mm. Väri ulkopinnassa punertavanruskea, sisäpinnassa musta. Sekoitteena runsaasti karkeaa hiekkaa. Kylkipala, loivasti profiloitu.
Kord. 14.70m, 186 gon.
578. SAVIASTIAN PALA 1 kpl 46 g
Koko 80x97 mm, vahvuus 3,5-5 mm. Väri sisäpinnassa punertavan ruskea, ulkopinnassa harmahtavan punertavaa. Sekoitteena runsaasti karkeaa hiekkaa. Kylkipala, selvästi profiloitu.
Kord. 13.00m, 24 gon.
579. SAVIASTIAN PALA 1 kpl 13,2 g
Koko 46,5x53 mm, vahvuus 5 mm. Väri vaalea, sisäpinnalta levän laikukkaaksi värjäämä. Sekoite hyvin hienoa. Ulkopuolella kaksi koristeuraa. Kylkipala, profiloitu.
Kord. 7.60m, 170gon.
580. SAVIASTIAN PALA 2 kpl 32,4 g
Palojen koot 60x46x5 mm ja 53x38x6 mm. Väri sisäpinnoilla punertavan ruskea (musta raita karstaa?). Ulkopinnoilla musta. Sekoitteena runsaasti karkeaa hiekkaa. Kylkipaloja, loivasti profiloituja.
Kord. 13.90m, 190gon.